

gloria aut superbia visum est loqui, nisi ad te, qui cumque prior es aliis : qui etsi non recipias, tamen omnes nœc ingerunt, omnes blandiuntur, omnes extollunt ; nemo ex illis id offerens, quod ita dulce sit, ut tamen a periculo longe sit. Nec enim miror omnibus esse in promptu, quia laudare potentem, sicut nec labor, ita nec timor est.

V. Tibi igitur me oportuit hæc humilitatis instrumenta porrigere, tibi gubernaculi, quamvis et ipse habeas, etiam hoc superfluum addere moderamen. Quia ibi semper elationis fortior ventus est, ubi nonori fortior altitudo. Cupio ergo te ante oculos Dei quibus nuda est abyssus humanæ conscientiæ, humili corde semper incedere, quia scriptum est : *Super quem, inquit Dominus, requiescet spiritus meus, nisi super humilem et trementem verba mea (Isai. LXVI, 2)* ? Cupio te omnia mandata Christi servare ; et cum illa operibus bonis adimpleas, illud quod ipsis apostolis dictum est, recordari. Ait enim illis : *Et cum hæc omnia feceritis quæ mando vobis, dicite : Quia servi inutiles fuimus ; quæ debuimus facere, fecimus (Luc. xvii, 10)* ; id est, non ex dono tanquam liberi, sed ex debito tanquam servi. Nullus enim quamvis perfectus in omnibus vir, ita aliquando hæc præoccupavit quæ Deo sunt placita, ut prius aliquid illi tenerans, non debitor fuerit, sed exactor. Quis enim aliquid habet, quod ab illo datum non est ? Aut quis, sicut Apostolus ait, *prior dedit illi, et retribuetur ei ? Quoniam omnia ex ipso, et per ipsum, et in ipso : ipsi gloria in sæcula. Amen (Rom. xi, 35, 36)*.

VI. Ecce hæc est vera illa et Christiana humilitas. In hac eos quibus præses, optime gubernabis. In hac victoriam ex omni vitio poteris promereri, Deo hoc quod viceris tribuendo, non tibi. Nam, quod aliquoties, patientia victa, vitia iterum vires accipiunt, nihil aliud est, mihi crede, nisi quia non dicimus Deo, quod belligerator ille David bella Domini bellans : *In te, inquit, inimicos nostros ventilavimus, et in nomine tuo spernimus insurgentes in nos (Ps. xliii, 6)*. Et iterum : *Quia non virtute sua potens est vir ; Dominus infirmum facit adversarium ejus. Sed forte respondetur mihi : Ergo et Deo non agimus gratias, non referimus laudes ? Credo, quia agimus gratias ; potest fieri, sed verbo tenuis, sed in sinu. Deo privatim gratias agimus, nobis publice ; Deo in labiis laudem tribuimus, nobis et in labiis et in*

A corde. Ecce hoc est, quod incurvatum sæpius erigit inimicum. Peccatum namque elationis nostræ, robur illius. Sola ergo humilitas cordis est, quæ se infirmam dicendo, omnia potest, quæ totum quod boni est obtinet, Deo hoc semper applicando, non sibi ; in qua si quis ascenderit, non habet unde cadat. Omnes aliæ virtutes ad perfectionem suam per excelsa quædam nos et ardua poterunt provocare, hæc sola in plano est ; et quamvis humilior aliis videatur, cælo tamen est altior, quia in regno ejus hominem non ascendendo, sed descendendo perducit. Per hanc obtinuerunt sancti futuræ beatitudinis præmiâ, custodientes dominicum illud eloquium : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth. v, 3)*. Ille scilicet est humilis, qui spiritu plenus est, flatu quodam elationis abundans elatus, ut uter est.

VII. Sed jam quomodo ipsa virtus obtineatur, charitas tua paulisper intendat. In primis si quid volueris boni operis inchoare, non hoc proposito acquirendæ laudis, sed studio inchoationis faciendæ bonitatis incipies. Dehinc cum perfectum fuerit opus, illud quodecunque est opus, omni custodia serva cor tuum, ne forte humanis favoribus acquiescens, inde te existimans, tibi ipse complaceas ; aut aliquam ex quovis actu gloriam quæras, quia natura gloriæ ita est, ut umbra corporis : si illam sequeris, fugit ; si fugeris, sequitur. Sed semper te minimum omnium æstima, et reminiscere : Quidquid tibi in omni vita boni successerit, totum hoc Deo qui dedit, non tibi qui accepisti, conscribas, convincens te illo testimonio Pauli : *Quid autem habes, quod non accepisti ? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis (I Cor. iv, 7)* ? Similiter et illud apostolicum : *Quia omne datum optimum et omne donum perfectum deorsum est, descendens a Patre luminum (Jac. i, 17)*. Cumque ex his pretiosissimis sanctæ humilitatis lapibus, in corde tuo Spiritui sancto templum ornaveris, tunc orans in eo, assumens canticum David prophetæ, non verbo tantum, sed et opere decantabis : *Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei ; nec ambulavi in magnis, nec in mirabilibus super me (Ps. cxxx, 4)*. Quod carmen tunc in veritate offerre poteris Deo, quem te humiliando laudas ; cui veraciter cum omnibus fidelibus et tu quotidie dicis : *Te decet laus (Ps. lxxv, 2)*, illum glorificans.

OPUSCULUM VI.

DE IRA.

PRÆFATIO.

Domino ac beatissimo, mihi desiderantissimo in Christo patri, Vitimiro episcopo Martinus episcopus.

Dum simul positi dudum mutuo collationis alloquio frueremur, illud inter cætera tuæ a me dili-

gentiæ charitas elicit, ut de passibilitate iræ, vel qualitatibus ejus effectibus, brevi tibi aliqua libello digererem. Parui protinus libens, paucisque hæc tuo studio de fugienda ira, saltem si id non eveniat, de lenienda, disserui. Quidam de sapientibus iram dixe-

runt *breve esse insaniam*. Ea enim *sui est impotens*, obliviscitur honestatem, affectum immemor, rationi consiliisque præclusa; dum variis agitata causis, ad considerationem justitiæ inhabilis et ruinæ fit simul, superque in quod oppresserit, frangitur.

CAPUT PRIMUM.

De habitu iræ.

Habitus audax et minax vultus, tristis frons et torvus intuitus, faciei aut pallor aut rubor: æstuat ab imis præcordiis sanguis, flagrant et micant oculi, tremunt labia, comprimuntur dentes, crebro et vehementius acto suspirio quatitur pectus, gemitus anxius, et paulo explanato sono sermo est præceps, rabida vocis eruptio, colla distendit, inquietæ manus, sæpiusque compulsæ coitus digitorum, dentes strident, citatus gradus, pulsataque pedibus humus, artus trepidi, et instabili fluctuatione totum concitatum corpus; magnas ex se proferens iras horribilis ira, depravat se atque intumescit; ita ut nescias utrum magis detestabile sit vitium, an deforme. Qualem putas intus esse animum, cujus extra imago tam fœda est? Cætera vitia absconduntur et in abdito refugiunt; ira se prodit, et in facie exit; quantoque major est, tanto manifestius exardescit. Nihil ergo minus quam irasci prudentem decet.

CAPUT II.

De affectibus iræ.

Ira omnia ex optimo et justissimo in contrarium mutat. Quemcunque obtinuerit, nullius eum meminisse officii sinit. Da eam patri, inimicus est; da filio, parricida est; da matri, noverca est; da regi, tyrannus est. Ira nec in præliis utilis invenitur, quia in temeritatem prona est; et pericula dum inferre vult, non cavet; venitque in aliam potestatem dum non est in sua. Ira ex proprio libito judicat; audire non vult, nec patrocínio relinquit locum. Judicium suum eripi sibi, atamsi pravum sit, non sinit. Amat et tuetur errorem suum, nec vult argui, etiamsi oculis manifesta veritas ingeratur. Honestior illi in male cœptis pertinacia, quam correctio æstimatur. Quamvis enim vanæ illam concitaverint res, perseverare vult, ne videatur sine causa cœpisse. Et quod est iniquius, dum retinetur, fit pertinacior et augescit, quasi hoc ipsum graviter irasci justæ iræ sit argumentum. Quod si quantum minatur, tantum valuerit, ob hoc etiam quia terribilis est, amplius est invida. Si vero sine viribus est, contemptui est magis exposita, derisumque non fugit; sed periculosius est illud, tamen tutius, despici. Omnes alias passiones ira sibi subditas facit, nullaque est ambitio animi in qua ira non dominetur; et avaritiam pessimum malum minimeque flexibile ira calcat. Quoties scilicet iratus animus opes suas adactus spargit! Quoties magno æstimata pretio insignia projicit! Iræ violentia repentina, et universa est: non paulatim procedit; sed dum incipit, tota est; nec aliorum vitiorum more sollicitat

A animos, sed abducit. Cætera vitia illiciuunt; ira vero, ut solent flumina procellæque, præcipitat, nullaque magis urget, sive valet superba, sive frustratur insana. Alia vitia a ratione, ira autem a sanitate discedit; nam nec repulsa, in tædium agitatur sui; sed ubi adversarius subtrahitur, morsus suos in semetipsam convertit. Cætera vitia singulos quosque corripunt, ira autem interdum multos publice invadit: nam nunquam populus universus simul fornicandi cupiditate succensus est; nec in lucrum pecuniæ spem suam tota simul civitas misit; nec honoris ambitus gregatim cunctos, sed vitium singulos occupat: at vero in iram uno sæpe agmine curritur catervatim.

CAPUT III.

De tribus iræ remediis.

In iram primum remedium est, non irasci; secundum, cito desinere; tertium, alienæ quoque iræ mederi. Primum est ergo, ne incidamus in iram: quod si acciderit, secundum remedium est, ne in ira peccemus. Nam sicut in corporum cura, alia de conservanda sanitate præcepta sunt, alia de medendis morbo correptis; ita aliud est iram cohibere ne insurgat, aliud compeescere jam erectam. Sicut enim pars superior et propinqua sideribus, nec in nubem constringitur, nec in turbinem vertitur; inferior vero sæpius fulminatur: eodem modo sublimis animus, quietus semper et in tranquilla statione locatus, omnia infra se premens quibus ira contrahitur, modestus ac venerabilis invenitur. Animus autem qui in negotia multa discurrit et varia tentat, in multis incidit querelis. Alius spem ejus fallit, alius differt, alius intercipit: atque ita omnium rerum existit impatiens, et ex levissimis irascitur causis, nunc personæ, nunc negotio, nunc tempori, nunc loco, nunc sibi. Ut ergo quietus sit animus, non est multarum rerum actu lassandus, nec magnarum ac supra vires appetitarum. Facile est enim levia applicare cervicibus, et in utramlibet partem sine lapsu transferre

CAPUT IV.

De causis quibus enascitur ira.

Contra primas ergo causas iræ pugnandum est. Causa autem iræ, opinio est injuriæ: cui non facile est credendum, nec apertis quidem manifestisque conjectationibus statim est accedendum, quia interdum falsa veri speciem ferunt. Differendum semper est tempus: dilatus dies aperiet veritatem. Non facile aures criminantibus pateant; sed hoc humanæ naturæ vitium suspectum notumque sit nobis, quod ea quæ in vitiis audimus, facile credimus, et irascimur. Multi enim suspicionibus impelluntur, et ex vultu risuque alieno pejora interpretati, innocentes irascuntur. Plurimum mali credulitas facit. Quamobrem sæpe nec audiendum quidem est, atque ex animo tollenda suspicio. Nunquam argumentatio deest, et conjecturæ irritamenta fallacia. Simplicitate et benigna rerum æstimatione opus est uti. Nihil credere

oportet, nisi quod manifeste occurrit in oculis; et quoties suspicio apparet in animo, credulitas ob-
 jurgetur. Hæc enim objurgatio consuetudinem non
 facile credendi efficit. Si non vis in iram incidere,
 ne sis curiosus. Qui inquirit quid de se dictum est,
 et malignos sermones, etiamsi secreto dicti sint,
 eruit, ipse se inquietat. Dum enim perpetrantur, ad
 hoc producantur, ut videantur injuriæ. Sed in ea
 perpetratiōne, alia defendenda sunt, alia donanda,
 alia deridenda: atque ita his modis præveniēda est
 ira. Multas injurias transit prudens, et plerasque
 non accipit; quia aut eas nescit, aut si scierit, in lu-
 dum eas jocumque convertit. Nam si quereletur aut
 falsa suspicando aut levia aggravando, non ira ad
 illum, sed ipse venit ad iram; quæ nunquam accen-
 sēda est, sed cum irrepserit refutanda. Magni animi
 est, despiciere injurias; alius in se demittere [*Edit.*,
 demisere], dum vindicant; potius est non agnovisse,
 quam ignovisse injuriam. Enimvero ille magnus est
 et nobilis, qui more magnæ feræ lairatus minuto-
 rum canum securus exaudit. Sanctius siquidem est
 dissimulare injuriam quam ulcisci. Potentiorum vero
 injuriæ non tantum patientia, sed etiam hilari vultu
 ferendæ sunt. Facient iterum, si te passum, et se fe-
 cisse crediderint. Adeo enim injuriam sæpe vindic-
 care non expedit, ut nec fateri quidem expedit. Ab-
 stinendum itaque ab ira est, sive superior sit qui
 lacessit, sive par, sive inferior. Cum superiore con-
 tendere, furiosum est; cum pari, anceps; cum infe-
 riore, jam sordidum.

CAPUT V.

*Nihil susurrionibus credendum; nec nobis, audiendo
 aut videndo.*

Ex his autem quæ solent offendere, alia renun-
 tiantur nobis, alia ipsi audimus, alia et videmus. De
 his ergo quæ narrantur, cito non debent credi, quia
 alii mentuntur, ut decipiant; alii mentiri non exi-
 stimant, quia et ipsi decepti sunt. Alius criminatione
 gratiam captat; et ut videatur loqui, finxit injuriam.
 Est etiam aliquis, qui hoc occulte loquitur et mali-
 gne, ut amicitias dirimat cohærentes, aut ut certe
 suum apud te insimulet inimicum. Dicitur aliquis de
 te male locutus. Cogita an prior hoc feceris. Cogita
 de quam multis ipse loquaris. Cogita non facere ali-
 quos injuriam, sed reponere aliquos pro nobis fa-
 cere; alios adversus nos, sed coacte; alios et igno-
 ranter. Eos autem qui volentes scientesque faciunt,
 non ipsam injuriam appetere, sed aut dulcedine ur-
 banitatis prolapsos; aut fecerunt aliquid, non ut no-
 bis obessent, sed quia aliter consequi quæ volebant
 non potuerunt. Ac in his quæ audiendo aut videndo
 cognoscis, naturam voluntatemque discuties facientis,
 peccantisque animum perpensabis: voluerit, an in-
 ciderit; deceptus sit, an coactus. Puerum excuset
 ætas, quia nescit an peccet; extraneum libertas;
 domesticum familiaritas. Si primum offendit, cogita
 quam diu placuerit. Si sæpe, ser quod sæpe tulisti.

^a Sic edit.; sed legendum, non quia illa dura.

Jussus fecit, necessitate fecit; quare succenseas?
 Quod si injuriam recipis, non est injuria, quod su-
 perius feceris pati. Judex est; si nocentem punit,
 cede justitiæ. Amicus est; fecit quod noluit. Inimi-
 micus est; fecit quod debuit. Pater est; cogita quia
 tantum profuit, ut ipsi etiam injuriam facere fas sit.
 Mutum animal est; ipsum si irasceris, imitaris. Po-
 strempo si bonus vir est qui injuriam fecit, noli cre-
 dere; si malus, noli imitari. Prudentiori cede, stulto
 remitte. Regis quisque intra se animum habet, ut li-
 centiam sibi in alios dari velit, in se nolit. Qui ergo
 semper futurum aliquid quod se offendat existimat,
 minime cum acciderit irasceatur.

CAPUT VI.

Alia in iram censura.

Quin illud valde in hæc illiberale et foedum, cum
 minimis sordidisque animus exacerbatur in rebus. Si
 parum agilis fuerit puer, si tepidior aqua poturo por-
 tigitur, si turbatur torus aut mensa neglectius posita,
 si musca parum furiose fugata, si e manibus servi
 negligentius clavis elapsa; cum hæc non in tuam
 contumeliam fecit, nec sic ut te offenderit, fecit, in-
 nocentibus parce. Sæpe etiam quam stulte his rebus
 irascimur, quæ [*Edit.*, qui] iram nostram nec ue-
 ruerunt, nec sentiunt. Ecquid hæc insania demen-
 tius, quam bilem in homines collectam, in rebus ef-
 fundere? Eger et infelicitis valetudinis animus est,
 quem talium rerum levis cura conturbat. Ubi enim
 et animum simul et corpus voluptates corruperint,
 nihil est tolerabile; quia illa dura ^a, sed quia qui pa-
 titur mollis est. Nulla itaque res magis iracundiam
 alit quam intemperans et impatiens luxus. Dure ergo
 tractandus est animus, ut ictum non sentiat, nisi
 gravem. Ad coercionem autem errantium, irato
 castigatore opus non est. Nam cum iræ delictum
 animæ sit, non oportet peccantem peccato corrigere.
 Quod si tantum irascatur sapiens, quantum scele-
 rum iniquitas exigit, non irascendum illi, sed insa-
 niendum est. Furta, fraudes, inficiationes, et si qua
 sunt alia; omnia ista tam propitius aspicit sapiens,
 quam medicus ægros suos. Nunquam itaque iracun-
 dia admittenda est, aliquando simulanda. Si segnes
 audientium animi concitandi sunt, aliquando incu-
 tiendus est his metus, apud quos non proficit ratio.

CAPUT VII.

Quo modo leniatur ira.

Hæc dicta sunt, ne veniat quis in iram: quod si
 jam ira proruperit, maximum illi remedium est,
 moræ dilatio. Hoc primum petatur, non ut ignoscat,
 sed ut judicet. Si exspectaveris, desinet; nec un-
 versam illam tentaveris tollere, quæ [*Edit.*, qui]
 graves habet impetus primos. Tota vincitur, si par-
 tibus capiatur; donec quod ex ejus imperio erat agen-
 dum, ipsi potius jubeamus. Agendum est enim ut
 primus ejus fervor relanguescat, et caligo quæ pre-
 mit mentem aliquantulum tenuetur. Pugnet autem

Apostolus ait quod *subjecta fuerit servituti non sua sponte, sed propter eum qui eam subiecit in spe: quia ipsa liberabitur a servitute interitus, cum libertate filiorum Dei* (Rom. viii, 20, 21). Hæc creatura est spiritus vitæ, qui ^a creavit omnia terrenæ corporaturæ, subjectus in eam spem, ut de corruptelæ interitu cum libertate filiorum gloriæ liberetur: quæ utique in hodie subjecta est servituti, in quo ^b muldus effectus est, quam Christus liberare venisset, et servavit, ut in eo tempore pateretur, in quo creatura subjecta erit [An erat?]; ut qui dies ille tristitiæ fuerat, jam lætitiæ redderetur. Quoniam vero Agni hujus sacramenta tanta essent, ut veritatis ipsius etiam umbra proficeret ad salutem liberandi, sicut de his, de servitute Pharaonis, quasi jam libertas creaturæ de servitute corruptelæ figuraretur. Figuræ passionis Christi imago in adventum salutis operata est; et ideo dictum est a Deo, ut in primo mense anni quarta decima luna agnus immaculatus, aniculus, immolaretur, de cujus sanguine domos suas super limina obsignarent, ne a vastatore angelo terrerentur; atque in ipsa domo, comesto per domos agno, quod est Paschæ celebratio, liberationem per fugam servitutis acciperent. Non obscura est figura, agnum immaculatum esse Christum: hujus immolationem, ad servitatem nostri interitus liberandam. Nam signo crucis ejus quasi sanguinis aspersione signati, usque ad consummationem mundi, a vastatoribus angelis vindicabimur. Hoc breviter et strictim dixisse sufficiat, ut id quod querere propositum est, rationem observationis, et Paschæ, et mensis, et lunæ, et diei, sine molestia multiloquii aperiamus.

III. Quæsitum est ergo a maioribus nostris, secundum id quod scriptum erat, quis esset primus dies, et in quo die decima quarta luna efficeretur Pascha celebrari. In illo enim tempore in quo Judæis facta traditio est, necdum mensis ad lunæ cursum significatione nominum computabatur. Dedit autem illis argumentum, jam calculo computationis invento, tempus et dies passionis; ut ex eo intelligerent, quem primum mensem anni, et quem primum ejusdem diem, et quando quartam decimam lunam [Edit., quarta decima luna] fuisse susceperent, et quare hoc mysterium Paschæ secundum diem et lunam observari deberet. Hoc autem in primis judicaverunt, cum per singulos annos Pascha, et tempus non conveniret ad lunam et ad diem, melius esse tempus extendere, quam non lunam diemque retinere. Primum quia duæ res justius præberentur. Deinde quia hæc viderentur in observatione potiora.

IV. Definiamus igitur quis primus mensis in mensibus anni; deinde quis primus ejus dies. Diximus ergo argumentum habuisse majores nostros ex tempore passionis et resurrectionis Domini. Resurre-

^a *Lego quæ, respectu habito ad illud vitæ, id est, Christi, ut ipsemet de se ait: Ego sum via, veritas et vita. Quæ quidem vita creavit omnia, ut ait auctor, terrenæ corporaturæ. Nam omnia per ipsum facta sunt. Absurdum quippe de spiritu hæc intelligere, qui au-*

xisse enim traditur Dominus viii Kal. Apr. Dominica die. Quinta feria autem præcedente, Pascha cum discipulis comedisset: quod fuit xi Kal. Apriles. Rationem hanc temporis hujus habuerunt, quod creatura quam liberarat in sanguine suo, in eo tempore servituti fuerat subjecta. Probandum itaque nobis est, in hoc tempore mundi initium constituisse [Forte, constituisse]. Inchoasse mundum veris tempore Genesis docet. Cum primum appareret aridam quam vocavit Deus ^c, dictum est: *Germinet terra omne fenum omne pabulum, et omne viride ligni quod ferat semen secundum genus suum* (Gen. 1, 11). In quo germinare omnia videmus; atque ita in eo esse principium mundi, non dubitamus. Sed cum tres menses verum tempus habeat, horum trium medius est, qui initium mundo dedit. Nec solum mensis medius, sed etiam dies mensium medii. Ex v Id. Febr. veris est inchoatio: in v Id. Mart. in viii Kal. Apr. quindecim dies sunt, id est, mediæ mensis: ita unus et dimidius mensis subsequitur. viii Kal. Apr. æqualis est nox et dies, sicuti factum mundi initium Genesis docet, dicens: *Divisit Deus inter lucem et tenebras et vocavit lucem diem, et tenebras vocavit noctem* (Ibid., 4, 5). Omnis enim divisio æqualitatem habet. Ita, in quo æqualitatem noctis et diei invenimus, in eo initium mundi constitutum intelligamus.

V. Sed non sine causa majores nostri super viii Kal. Apr. tres dies addiderunt, ut primum diem mundi invenirent. ii Kal. Apr. primum mensem mundi et diem majores nostri existimaverunt: quia ante quam sol in principatum mundi conderetur, triduum ante præcesserat. Refert Genesis (Ibid., 16, 19) quarta die facta luminaria solis et lunæ: propterea invenimus Christum viii Kal. Apr. resurrexisse. Verum xi Kal. de Pascha cum discipulis inchoasse: quo die primum subjecta fuerat creatura servituti suæ, quam per passionem suam venerat liberare. Diem autem Dominicam, primam diem esse mundi, dubitari non potest; quia dicit Scriptura (Gen. 1, 2, 3), sex diebus factum esse mundum, et septima die requievisse Deum: quam septimam diem Sabbatum appellavit. Unde est manifestum primam diem mundi Dominicam fuisse; et plenam lunam factam intelligimus, quia facta est in inchoatione noctis et principatus. Sed hoc sicuti computatione ostenditur, percurrere sibi per singulos annos non potest, scilicet xi Kal. Apr. die, semper et quarta decima luna die Dominica inveniantur. Sequenti autem anno, xi Kal. Apr. invenitur luna vicesima quinta et feria secunda. Itaque cum duæ res, et luna et dies, commutatæ inveniantur, recte xi Kal. Apr. natalis mundi observari visus est.

VI. Itaque majores nostri judicaverunt mensem integrum esse observandum ad natalem mundi, et Pascha celebrandum, in quacunque parte ejus et

clori statim dicitur *subjectus in eam spem, ut de corruptelæ interitu..... liberetur.*

^b Forte, ex quo. Quæ sequuntur manca videntur.

^c Vox terram deesse videtur.

unusquisque secum, ut si vincere jam non potest, vel celare meminerit. Si exitus illi non datur, signa ejus obrui possunt, licet cum magna hoc molestia sit. Cupit enim exsilire ira, et incendere oculos faciemque mutare; et si paululum illi extra nos emittere liceat, supra nos est ut in imo pectoris recessu condatur; feraturque, non ferat. In contrarium omnia ejus flectantur judicia, vultus remittatur, vox lenior, gradusque sit lentior; et ita paulatim cum exterioribus interiora formantur. Sicque fiet ut si aliquis iram tuam intelligat, tamen sentiat nemo. Faciunt ergo nos moderatores respectus nostri, si consulamus nos; nam tale aliquid et ipsi aliquando commisimus. Nam si sic erravimus, expeditne nobis in aliis illa damnare quæ effugere ipsi nequivimus? Faciet etiam nos mitiores, si cogitemus quid nobis ille cui irascimur aliquando profuerit, et sic præsens offensa prioribus meritis redimatur. Illud quoque occurrat, quantum nobis commendationis allatura sit fama clementiæ, quam multos inimicos venia fecerit utiles. Nihil gloriosius quam iram amicitia commutare. Irascitur aliquis? tu contra beneficiis provoca. Cedit statim simulas ab alterutra parte deserta, nisi paria non pugnant. Quod si utrumque certaverit, ira concurratur. Ille est fortior, qui prior retulit pedem; victus est sæpe, qui vicit. Percussit te? recede; nam referendo, et occasionem dabis sæpius ferendi et excusationem: postremo cum volueris reverti, non poteris.

CAPUT VIII.

Injuriam vindicare est vitium vitio opponere.

Qui irascitur injurianti se, vitium vitio opponit. Nunquid non insanire videtur, si mulum calcibus petat, aut canem a quo morsus est lancinet? Eodem loco est, quisquis consilio caret. Quid enim refert, an alia multa dissimilia habeat, si hoc simile habet, quod omni peccato munda defendit? Eo nos loco constituamus, quo ille est cui irascimur. Nostram esse causam illius affingamus: nam fecit nos iracundos iniqua nostra æstimatio; quia ea quæ volumus facere, nolumus pati. Memento etiam quia sanctissimi quique viri multa delinquant: quod si etiam prudentissimi viri peccant, cujus error causam non habet ignoscendi? Nemo est tam timidus offensarum, qui non illas dum vitat, admittat. Æquior enim animo

feret se contemni, cuicumque venit in mentem nullam esse tantam potentiam in qua non incurrat injuria. Demus spatium peccanti, quo possit considerare quid fecerit, et ipse se castigabit. Quid ergo, inquis, impune ille erit? Puta velle te; nam non erit. Quia non inagis gravius addicitur quam qui ad supplicium penitentiæ datur. Respiciendum est deinde ad conditionem rerum humanarum, ut omnium accidentum æqui judices simus. Iniquus est autem qui commune vitium singulis objicit. Omnes inconsulti atque improvidi sumus; omnes incerti, queruli, ambitiosi. Quid levioribus verbis publicum malum abscondo? Omnes mali sumus. Quidquid in alio deprehenditur, id unusquisque in sinu suo inveniet. Mali vivimus inter malos.

CAPUT IX.

Aliena iræ curatio.

Nunc jam tertio in loco videamus quo modo alienam iram leniamus. Nec enim sani tantum esse velimus, sed sanare. Primam ergo iram alterius non audebimus nostra ratione mulcere, surda est enim et amens: dabimus illi spatium; nam remedia medicorum non in accessibus infirmitatum, sed in remissionibus prosunt. Quod si tumentes oculos quis tentet inungere, recente vi magis incitat commovenda. Sapiens furenti amico omnia ultionis instrumenta occultius removebit, ipseque iracundiam simulabit, ut tanquam auditor doloris et comes, plus auctoritatis in consiliis habeat, moras nectet: et dum majorem pœnam quærat, præsentem interim differet, et omni arte furori requiem dabit. Quod si tu potentior es, aut pudorem illi cui vi resistis, aut metum incuties. Alteri dices: Indignum nimis, et non invenio dolendi modum; sed expectandum est tempus: dabit pœnas. Serva istud animo tuo, et pro mora, cum poteris, reddes. Alteri dices: Vide ne iracundia tua voluptati sit inimicis. Alteri: Vide ne magnitudo animi tui, et creditum apud plerosque decidat robur. Ita enim abscondet et medicus ferramentum, et æger dolorem, dum sperat, feret [*Edit., ferat*]; nam quædam non nisi decepta sanantur. Castigare autem irascentem, et ultro irasci, castigare est. Itaque vario modo ira sananda est.

OPUSCULUM VII.

DE PASCHA.

I. Plerique mysterium Paschæ enarrare voluerunt ex ratione supputationis in mense, et luna, et die: sed, sive scientiæ, sive sermonis impossibilitate, id reliquerunt obscurius, quasi nihil inde dixissent. Scio enim multos scrupulosius interrogare solitos quare secundum morem Judæorum ad lunæ computationem diversis generibus Pascha celebremus, dicentes rectius sibi videri si dominicæ passionis com-

memoratio agatur, ut unum anniversarium natalis diem observemus, sicuti a plerisque Gallicanis episcopis usque ante non multum tempus custoditum est, ut semper viii Kal. April. diem Paschæ celebrent, in quo factæ Christi resurrectionis traditur. Placuit autem mihi, inquirenti curiose quid majores nostri secuti essent, aperte exponere.

II. Passio Christi redemptio est creature, de qua